

LÄHISUHDEVÄKIVALTA VAUVAPERHEISSÄ: MILLAISIA SEURAUKSIA VÄKIVALLALLA JA SILLE ALTISTUMISELLA ON VAUVAAN?

Laura Latvanen
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2022

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Laura Latvanen	
Työn nimi Lähisuhdeväkivalta vauvaperheissä: Millaisia seurauksia väkivallalla ja sille altistumisella on vauvaan?	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Syksy 2022	Sivumäärä 36
Tiivistelmä	
<p>Tämä kandidaatintutkielma on kuvaileva kirjallisuuskatsaus siitä, millaista vauvaperheissä tapahtuva lähisuhdeväkivalta on ja millaisia vaikutuksia sillä voi olla vauvaan. Tutkielmassa tutkimustehtävänä on paikallistaa vauvaperheissä tapahtuvan lähisuhdeväkivallan luonne sekä se, miten väkivallan kohteeksi joutuminen tai sille altistuminen voi vaikuttaa vauvan elämään.</p> <p>Tutkimuksen käsitteellisessä viitekehyksessä tarkastellaan vauvaperheen, lähisuhdeväkivallan sekä väkivallalle altistumisen käsitteitä. Tutkielmassa tutkimusaineistona toimivat vauvaperheissä tapahtuvan lähisuhdeväkivallan luonnetta ja seurauksia käsittelevät aineistot. Tutkielmassa tarkastellaan aiempaan tutkimukseen nojaten vauvaperheissä tapahtuvan lähisuhdeväkivallan yleisyyttä sekä riskitekijöitä, jotka voivat altistaa vauvaan kohdistuvalle väkivallalle. Tarkasteltaessa väkivallan vaikutuksia vauvan ja hoitajan väliseen suhteeseen sivutaan väkivallan vaikutuksia myös vauvan hoitajaan. Väkivallan ja sille altistumisen vaikutuksia vauvaan tarkastellaan sekä vauva-aikana että vauva-ajan jälkeen.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittivat, että vauvaperheissä vanhempien välinen väkivalta on yleisempää kuin vauvaan kohdistuva väkivalta. Vauvaan kohdistuessa väkivalta jättää usein vakavia vammoja, joista vakavimmat ovat seurausta pään alueelle kohdistuneesta väkivallasta. Vauvaperheissä vauvaan kohdistuvan väkivallan taustalla on usein vauvan poikkeaminen hänelle asetetuista odotuksista, perheen vaikea elämäntilanne, vanhempien valmistautumattomuus vanhemmuuteen tai saadun tuen riittämättömyys. Sekä vauvan että hoitajan omat väkivaltakokemukset voivat vaikeuttaa vauvan ja hoitajan välistä suhdetta, jolloin vauva voi äärimmäisissä tapauksissa vetäytyä jopa kokonaan vuorovaikutuksesta. Vauva-aikana vauvalle väkivallan kokemisesta syntyvät vaikutukset liittyvät usein viivästymiin kehityksessä sekä traumatisoitumiseen. Koettu väkivalta voi vauva-ajan jälkeen altistaa masennukseen sairastumiseen sekä väkivallan tekijäksi tai uhriksi joutumiseen.</p>	
Asiasanat: vauvaperhe, lähisuhdeväkivalta, kaltoinkohtelu, väkivallalle altistuminen, vauvaan kohdistuva väkivalta, väkivallan vaikutukset	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja Ohjaaja Sisko Piippo	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KESKEISIMMÄT KÄSITTEET	4
2.1	Vauvaperhe	4
2.2	Lähisuhdeväkivalta.....	8
2.2.1	Väkivallalle altistuminen.....	11
3	TUTKIELMAN TOTEUTUS JA TIEDONHAUN KUVAUS.....	13
4	LÄHISUHDEVÄKIVALTA VAUVAPERHEISSÄ	15
4.1	Väkivallan yleisyys	15
4.2	Vauva väkivallan uhrina.....	17
4.2.1	Vauvaan kohdistuvan väkivallan riskitekijät	19
5	LÄHISUHDEVÄKIVALLAN JA SILLE ALTISTUMISEN VAIKUTUKSET	22
5.1	Väkivallan vaikutukset vauvan ja hoitajan väliseen suhteeseen	22
5.2	Väkivallan vaikutukset vauvaan	24
5.2.1	Vauva-aikana	24
5.2.2	Vauva-ajan jälkeen	27
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	30
	LÄHTEET.....	33

LIITTEET

1 JOHDANTO

Alle kouluikäisten lasten väkivaltakokemuksia käsittelevä tutkimustieto on Ellosen ja Kääriäisen (2010) mukaan verrattain vähäistä (Henttonen 2020, 89). Tämä on yllättävää ja samalla hieman huolestuttavaa, ottaen huomioon, että kansainvälisen arvioin mukaan jopa 4–16 % lapsista joutuu fyysisen pahoinpitelyn kohteeksi. Tämän lisäksi laiminlyönnin tai henkisen pahoinpitelyn kohteeksi joutuu joka kymmenes lapsi. (Hoitosuositus 2015, 4; Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 17.)

Mitä pienempi lapsi on väkivallan kohteena, sitä suuremmalla todennäköisyydellä väkivallasta syntyvät vammat ovat vakavia (Tupola, Kivitie-Kallio, Kallio, Söderholm 2012, 100). Tämä on yksi keskeinen syy, miksi juuri vauvoihin, eli alle 1-vuotiaisiin lapsiin, kohdistuvaa väkivaltaa on tärkeää tutkia sekä ymmärtää ne seuraukset, joita väkivallalla ja sille altistumisella voi olla. Vauvoihin kohdistuvasta väkivallasta tekee erityisen vaarallista ja haitallista myös se, että vauvat ovat lähes poikkeuksetta kykenemättömiä puolustamaan itseään joutuessaan väkivallan uhriksi.

Tässä tutkielmassa perehdyn aiemman tutkimuksen avulla vauvaperheissä ilmenevään lähisuhdeväkivaltaan ja niihin seurauksiin, joita niin lähisuhdeväkivallan kokemisella kuin sille altistumisella voi olla vauvaan. Käsitteellisen viitekehyksen muodostavat tutkielman keskeisimmät käsitteet, joita ovat vauvaperhe, lähisuhdeväkivalta sekä väkivallalle altistuminen. Vauva-perheessä tapahtuvan lähisuhdeväkivallan seurauksia tutkiessani tarkasteluni kohdentuu erityisesti siihen, miten väkivalta

vaikuttaa vauvan ja hoitajan väliseen suhteeseen sekä vauvan elämään niin vauva-aikana kuin vauva-ajan jälkeenkin. Tutkimuskysymykseni on: millaista vauvaperheissä tapahtuva lähisuhdeväkivalta on ja millaisia seurauksia sen kokemisella ja sille altistumisella voi olla vauvaan? Tutkielmani tutkimustehtävänä on paikallistaa vauvaperheissä tapahtuvan lähisuhdeväkivallan luonne sekä se, miten tällainen väkivalta voi vaikuttaa vauvan elämään.

Kaikkiin alle 18-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa on vuosien saatossa tutkittu vauvoihin kohdistuvaan väkivaltaan verrattuna todella paljon. Tässä tutkielmassa päätinkin keskittyä juuri vauva-aikana tapahtuvaan lähisuhdeväkivaltaan, koska halusin tutkia aihetta, jota ei ole vielä tutkittu niin paljoa. Vauvaperheissä tapahtuvaan väkivaltaan liittyvä aiempi tutkimus käsittelee pääosin vauvaan kohdistuvasta väkivallasta vauvalle syntyviä seurauksia, erityisesti lääketieteen ja psykologian näkökulmista. Tutkimalla vauvaan kohdistuvaa väkivaltaa vauvaperheen kontekstissa halusin laajentaa tätä tarkastelua ja tuoda ymmärrystä myös siihen, miten väkivaltaa kokeneen vauvan taustalla ei ole vain "jokin", vaan usein juuri vauvan perhe. Koska vauvaan kohdistettu väkivalta ja vanhempien välinen väkivalta esiintyvät usein samanaikaisesti, tarkastelen tutkielmassani myös hieman vanhempien välistä väkivaltaa, esimerkiksi vauvaperheissä tapahtuvan lähisuhdeväkivallan yleisyyttä tarkastellessani.

Vauvaperheissä tapahtuvan lähisuhdeväkivallan seurauksia tarkastellessani valitsin tarkasteluun koko perheen sijaan pelkästään vauvan, koska väkivallan vaikutukset vauvaan voivat olla hyvinkin laajoja, riippuen esimerkiksi siitä onko vauva väkivallan kohteena vai altistuuko hän muiden, läheisten ihmisten, väliselle väkivallalle. Tarkasteltaessa väkivallan seurauksia vauvalle, on vauvan ja hänen perheensä toisistaan konnaan erottaminen kuitenkin luonnollisesti mahdotonta, vauvan ja perheen ollessa niin läheisesti liittyneitä toisiinsa. Tämän seurauksena sivuan tarkastelussani myös väkivallan vaikutuksia vauvan lisäksi hänen perheeseensä, tutkiessani esimerkiksi väkivallan vaikutuksia vauvan ja hoitajan väliseen vuorovaikutukseen.

Sosiaalityön näkökulmasta aihetta on tärkeää tutkia, koska väkivallan vaikutukset voivat olla usein laajoja ja jo vauvana koetulla väkivallalla voi olla negatiivisia vaikutuksia vauvan elämään pitkälläkin aikavälillä. Prinz (2016) on todennut, että lapsen kohdistuvan väkivallan riski vähenee, kun perheet saavat tarpeidensa mukaista apua sekä tukea. Perheille annettava tuki voi kohdistua esimerkiksi vanhemmuuteen tai vanhempien voimavarojen vahvistamiseen, ja se voi Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (2019a) mukaan näyttäytyä käytännössä vanhempien ohjaamisena perheen arkirotiinien hallintaan tai lasten hoitoon liittyvissä asioissa. (Korpilahti, Hakulinen, Tupola, Kettunen, Lillsunde & Aronen 2019, 28–32.) Sosiaalityössä asiakkaiden ollessa usein juuri perheitä, on vauvaperheissä tapahtuvan väkivallan ja sen vaikutusten ymmärtäminen tärkeää, jotta mahdollisiin ongelmiin voidaan puuttua mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Vauva-arjesta puhuttaessa esiin nousee myös usein niin kutsuttu ”vauvakupla”, jonka sisällä perhe elää onnellista arkea vauvan syntymän jälkeen. Haluan tutkielmassani vauvaperheiden lähisuhdeväkivaltaa tutkimalla haastaa tämän ajatuksen vauvakuplan autuudesta ja turvallisuudesta, sekä tuoda esiin mahdollisen toisen näkökulman siihen, millaista vauvaperheessä eläminen voi olla.

2 KESKEISIMMÄT KÄSITTEET

Tässä luvussa käyn läpi tutkimukseni keskeisimpiä käsitteitä, joita ovat vauvaperhe, lähisuhdeväkivalta sekä väkivallalle altistuminen. Näiden käsitteiden tarkastelu toimii myös tutkimukseni käsitteellisenä viitekehystenä.

2.1 Vauvaperhe

Vauvaperheellä tarkoitetaan perhettä, jossa on vauva eli alle 1-vuotias lapsi. Perheen käsite on verrattain vaikeaa määrittellä yksiselitteisesti, koska perhe voi tarkoittaa ihmisille eri asioita. Tämän seurauksena esimerkiksi Suomen tilastokeskus on määritellyt perheeksi ne ihmiset, jotka asuvat samassa asunnossa. Perheellä ei siis automaattisesti tarkoiteta ydinperhettä, eli vanhempia ja heidän kanssaan asuvia lapsia. Ydinperheen lisäksi perhe voi olla esimerkiksi uusperhe, sijaisperhe tai adoptioperhe. Uusperheellä tarkoitetaan perhettä, jossa toisella tai molemmilla vanhemmilla on lapsia aiemmista suhteista, ja ainakin yksi näistä lapsista asuu suurimman osan aikaa kyseisessä taloudessa. Sijaisperheestä puhuttaessa tarkoitetaan perhettä, johon lapsi on tullut sen jälkeen, kun hän ei ole voinut lastensuojelullisista syistä asua syntymä- tai adoptiovanhempiansa kanssa. Adoptioperheeseen lapsi on tullut adoption eli

lapseksiottamisen kautta. Perheiden monimuotoisuuden seurauksena sovellan tässä tutkielmassa tilastokeskuksen määritelmää samassa asunnossa asuvista ihmisistä. (Vilén, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Seppänen, Tapio 2010, 10–20.)

Vauvasta huolehtiva aikuinen ei siis aina ole vauvan biologinen vanhempi. Tästä huolimatta vauvaperheisiin liittyvissä tutkimuksissa on tarkasteltu vauvaperhettä pääosin ydinperheen näkökulmasta sekä keskitytty vain vauvan ja biologisten vanhempien väliseen vuorovaikutukseen. Tämän seurauksena muut läheiset suhteet, kuten esimerkiksi isovanhempi-vauva suhde ovat jääneet usein tarkastelun ulkopuolelle. Tarkastellessani lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa ja sille altistumista haluan ottaa huomioon vanhempien lisäksi myös muut vauvan elämässä keskeisesti läsnä olevat ihmiset. Tämän ja edellä mainitun perheiden monimuotoisuuden seurauksena käytän tässä tutkielmassa vanhempi- käsitteen lisäksi hoitaja- käsitettä tilanteissa, joissa vauvan väkivaltaa kohdistaneen henkilön ei erikseen todeta olevan vauvan vanhempi.

Vauvaperhe syntyy samaan aikaan vauvan kanssa. Törrönen (2015, 9) kuvaa vauvaperheen olevan intiimi yksikkö, johon ulkopuolisen voi olla vaikea asemoida itseään. Vauvan syntyessä sekä perheeseen että sukuun syntyy monia uusia identiteettejä sekä sukulaisuussuhteita (Törrönen 2015, 21), joiden omaksuminen vaatii oman aikansa. Erityisesti vauvan vanhemmilla uuden elämäntilanteen mukanaan tuomaan vanhemmuuteen sopeutumiseen vaikuttavat muun muassa vanhempien vauvasta ennen syntymää luomien mielikuvien ja odotusten täytyminen (Salo 2002, 51; Schmitt 2002, 312), vanhempien aikaisempi kokemus lastenhoidosta sekä se, onko lapsi ollut suunniteltu (Tapio, Seppänen, Hyppönen, Janhunen, Prusila, Salo, Toivanen & Vilén 2010, 126). Edellä mainittujen lisäksi vanhemmuuteen sopeutumista voivat vaikeuttaa elämäntilanteeseen liittyvät paineet sekä vanhemman menneisyyteen liittyvät haastavat kokemukset (Törrönen 2015, 23). Kansainvälisissä tutkimuksissa on myös todettu, että äideillä sekä raskauteen että äitiyteen sopeutumista vaikeuttavia tekijöitä voivat olla päihteiden väärinkäyttö sekä lähipiirin tuen puute (Slade, Cohen, Sadler & Miller 2009, 29).

Vauvaperheissä eletävän vauva-ajan voidaan todeta olevan elämänvaiheena ainutlaatuinen. Törrönen (2015, 23) on todennut vanhemmaksi tulemisen olevan yksi elämän suurimmista mullistuksista, johon liittyy vahvoja tunteita, niin positiivisia kuin negatiivisiakin. Uuteen elämäntilanteeseen voi liittyä sisältää esimerkiksi epävarmuutta siitä, onko oma vanhemmuus riittävää. Riittävällä vanhemmuudella voidaan tarkoittaa tiivistetysti lapselle turvallisuuden tunteen luomista sekä rajojen asettamista, lapselle rakkauden osoittamista ja välittämistä sekä omista arvoista kertomista lapselle. (Tapio ym. 2010, 126–128.) Livama ja kumppanit (2018) ovat todenneet näiden uuteen elämänvaiheeseen ja vanhempien omaan pärjäävyyteen liittyvien tuen tarpeiden olevan tavallisia vauvojen vanhemmilla (Korpilahti ym. 2019, 33).

Vauva-ajasta tekee elämänvaiheena vaativan se, että vauva on riippuvainen hoitajastaan (Hakulinen, Säävälä, Korpilahti, Muukkonen, Koulu, Nikupeteri & Riihonen 2019, 216; Tapio ym. 2012, 140). Vauvaperheissä esiintyviä tuen tarpeita on tutkittu laajemmin Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lapsiperheprojektissa. Vauvaperheissä varhaista tukea tarvittiin esimerkiksi vanhemmuuteen, työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen sekä asumiseen ja taloudelliseen tilanteeseen liittyviin ongelmiin. Vauvaan liittyen huolta aiheuttivat vauvan käyttäytymiseen, nukkumiseen ja imetykseen sekä hoitoon liittyvät epävarmuudet. Sosiaalinen tuki koettiin myös vauvaperheissä monesti riittämättömäksi, jopa kolmasosan vauvaperheistä kertoessa heidän saamansa tuen olleen liian vähäiseksi. (Häggman-Laitila, Lyyra & Ketomäki 2003, 385.)

Vauvaperheiden erilaisuutta kuvattiin MLL:n Lapsiperheprojektissa jakamalla vauvaperheet neljään eri perheprofiiliin. Perheprofiileista lisävoimavaroja etsivät perheet sekä muutosta hakevat perheet ovat motivoituneita vauvan hoitoon liittyen, mutta kaipaavat silti satunnaisesti tukea esimerkiksi vauvan hoitamiseen tai vanhemmuuteen liittyvissä asioissa. Näillä perheillä sosiaaliset verkostot ovat hyviä tai heillä on ainakin kykyä rakentaa sosiaalinen verkosto itselleen. Perheprofiileista arkeaan uudelleen rakentavat perheet sekä tukiverkon avulla etenevät perheet vaativat

enemmän tukea ja heillä sosiaalista verkostoa on usein vähän. Näistä perheistä arkeaan uudelleen rakentavat perheet ovat usein yrittäneet pärjätä pitkään yksin, ja heidän on ollut haastavaa hakea tarvitsemaansa apua. Jakamalla vauvaperheet näihin perheprofiileihin pyrittiin tuomaan esiin eri perheprofiileiden voimavaroja sekä tunnistamaan ne vauvaperheet, jotka tarvitsevat tukea. (Häggman-Laitila ym. 2003, 382–384.)

Varhaisten hoivasuhteiden ollessa lapsen ensimmäisiä vuorovaikutussuhteita, on niiden merkitys erityisen suuri, kuten esimerkiksi Stern (1977) on todennut. Ainutkertaisuutensa vuoksi nämä varhaiset hoiva- ja vuorovaikutussuhteet muovaavatkin vauvaa eri tavalla kuin myöhemmät suhteet. (Emde & Robinson 2003, 269.) Tämän lisäksi vauvaperheissä tapahtuvasta vuorovaikutuksesta tekee ainutlaatuisen tapa, jolla vuorovaikutus ja kommunikointi tapahtuu vauvan ja hänen hoitajansa välillä. Vastasyntyneen vauvan kommunikointikyvyn ollessa rajoittunut, painottuu vauvan kommunikointi pääasiassa tarpeiden kommunikoimiseen. Ensimmäisen elinvuoden aikana vauva kuitenkin kehittyä huimaa vauhtia, ja jo muutaman kuukauden ikäisenä vauva kykenee tulkitsemaan hoitajansa ilmeitä ja reagoimaan niihin sopivalla tavalla sekä viestimään esimerkiksi hymyjen kautta. (Rosenblum, Dayton & Muzik 2009, 80.)

Vauvaperheessä lapsen perusturvallisuuden kehittymiseksi vaaditaan, että edellä mainittu vuorovaikutus on lämmintä, ja vauvan tarpeisiin vastataan oikea-aikaisesti (Korpilahti ym. 2019, 29; Pihko 2012, 163). Bowlbyn (1988), Eriksonin (1982) ja Winnicottin (1965) mukaan vauvan kehityksen kannalta onkin ensiarvoisen tärkeää, että vauva tuntee olonsa turvalliseksi perheessä (Tenhunen, Andell, Ylenius-Lehtonen & Lajunen 2019, 152). Tähän vauvan turvallisuuden tunteen syntymiseen vaaditaan lähes poikkeuksetta hoitajan konkreettinen läsnäolo. Vauvan on tärkeää tietää, että hänen perheensä on pysyvä, jolloin vauva voi luottaa siihen, että hänen turvapaikkansa eli perheensä on olemassa vielä huomennakin. Perheen luodessa vauvalle turvallisen ja pysyvän paikan elää ja kasvaa, vauva saa luottamusta omaan itseensä ja siihen, että hän voi vapaasti ilmaista tunteensa, ilman pelkoa seuraamuksista. (Punamäki 2003, 178–181.)

2.2 Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivalta on yksi väkivallan muodoista. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen Väkivaltakäsitteiden sanastossa väkivalta määritellään toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään kohdistuvana fyysisen voiman, kontrollin tai vallan tahallisenä käyttönä tai sillä uhkaamisena. Väkivallaksi määritellään sellaiset teot, jotka johtavat tai voivat johtaa esimerkiksi fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen tai pahimmassa tapauksessa jopa uhrin kuolemaan. Väkivalta ei kuitenkaan ole pelkkiä tekoja, vaan se voi olla myös tekemättä jättämistä. (Bildjuschkin, Ewalds, Hietamäki, Kettunen, Koivula, Mäkelä, Nipuli, October, Peltonen & Siukola 2020, 5.) Kun tekemättä jättäminen kohdistuu lapseen, voidaan käyttää käsitettä lapsen hoidon laiminlyönnistä (Paavilainen & Pösö 2003, 15).

Väkivaltaa voidaan jaotella alakäsitteisiin sen mukaan, tapahtuuko väkivalta ihmisten välisellä vai yhteisöllisellä tasolla. Ihmisten välinen väkivalta voidaan edelleen jakaa esimerkiksi väkivallan kohteena olevien väestöryhmän tai sukupuolen mukaan. Lähisuhdeväkivaltaa tarkasteltaessa jaottelu tehdään väkivaltaan liittyvien ihmissuhteiden mukaan. Lähisuhdeväkivalta on siis yksi väkivallan muodoista, ja sitä tapahtuu nimensä mukaisesti läheisissä ihmissuhteissa. Lähisuhdeväkivalta ei tästä huolimatta rajoitu ainoastaan nykyhetkeen, vaan väkivallan tekijä voi kohdistaa väkivaltaa myös esimerkiksi entiseen kumppaniinsa. (Bildjuschkin ym. 2020, 7.)

Lähisuhdeväkivaltaa voi tapahtua perheessä monella eri tavalla. Lähisuhdeväkivalta voi olla esimerkiksi perheen vanhempien välistä, jolloin toinen vanhemmista voi olla väkivallan tekijä tai vaihtoehtoisesti molemmat vanhemmat voivat kohdistaa väkivaltaa toisiinsa. Vanhempien toisiinsa kohdistaman väkivallan lisäksi vanhempi tai molemmat vanhemmat voivat kohdistaa väkivaltaa lapseen. Väkivalta voi olla myös perheen lasten välistä, jolloin kyse on sisarusväkivallasta. Tässä tutkielmassa päätin

keskittyä näistä väkivallan muodoista vanhempien lapsen kohdistamaan lähisuhdeväkivaltaan.

Lähisuhdeväkivalta voidaan edelleen jakaa parisuhdeväkivaltaan sekä perheväkivaltaan. Parisuhdeväkivalta on väkivaltaa, joka kohdistuu joko henkilön seurustelukumppaniin tai hänen nykyiseen tai entiseen puolisoonsa. Perheväkivalta eroaa parisuhdeväkivallasta siten, että siinä väkivallan uhri voi olla esimerkiksi väkivallan tekijän lapsi. Perheväkivalta määritellään siis lähisuhdeväkivallaksi, jonka kohteena on tekijän perheenjäsen. (Bildjuschkin ym. 2020, 7.) Perheväkivallan muodoista yleisin on Rikosuhripäivystyksen (2018) mukaan sisarusten välinen väkivalta, joka sisältää niin sisarusten kuin puolisisarustenkin toisiinsa kohdistaman väkivallan (Hakulinen ym. 2019, 198). Tässä tutkielmassa tarkastellessani vauvaperheissä tapahtuvaa lähisuhdeväkivaltaa, kohdentuu tarkasteluni näistä kahdesta lähisuhdeväkivallan muodosta erityisesti viimeisimpänä mainittuun, eli perheväkivaltaan.

Lähisuhdeväkivalta- käsitteen kanssa käsi kädessä kulkee käsite kaltoinkohtelusta. Väkivaltakäsitteiden sanastossa kaltoinkohtelu- termiä ohjeistetaan käytettäväksi sellaisissa tilanteissa, joissa väkivallan tekijä on ollut vastuu-, luottamus- tai valta- asemassa heikommassa asemassa olevaa väkivallan uhria kohtaan (Bildjuschkin ym. 2020, 5). Täten käsitettä kaltoinkohtelusta voidaan käyttää usein tilanteissa, joissa väkivalta on kohdistunut lapseen. Paavilaisen ja Pösön (2003) mukaan lasten kaltoinkohtelua tarkasteltaessa kaltoinkohtelua voidaan pitää eräänlaisena yläkäsitteenä, jonka alle mahtuvat kaikki ne lapseen kohdistuvat tekemisen tai tekemättä jättämisen muodot, joilla on negatiivisia vaikutuksia. Lapsen laiminlyönti voi näyttäytyä esimerkiksi lapsen tarpeiden huomioimatta jättämisenä, ravinnon saannin estämisenä tai sen rajoittamisena. (Paavilainen & Pösö 2003, 15.) Koska lasten kaltoinkohtelulla voidaan tarkoittaa laajasti niin lapsen fyysistä tai henkistä pahoinpitelyä sekä hoidon ja huolenpidon laiminlyöntiä (Hoitosuositus 2015, 6), käytän tätä käsitettä myös tutkielmasani tarkastellessani vauvoihin kohdistunutta väkivaltaa.

Jotta voidaan tarkastella vauvoihin kohdistuvaa lähisuhdeväkivaltaa, on tärkeää tarkastella ensin erityisesti lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja sitä, millaista tämä väkivalta on. Taskinen (1993; 2003) on lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa määritellesään jakanut väkivallan kuuteen erilaiseen ilmenemismuotoon. Nämä muodot ovat fyysinen, seksuaalinen, kemiallinen, psyykkinen, sosioekonominen sekä rakenteellinen väkivalta. Muodoista fyysinen, seksuaalinen ja kemiallinen väkivalta loukkaavat lapsen ruumiillista koskemattomuutta. Fyysinen väkivalta voi pitää sisällään esimerkiksi lyömistä tai potkimista, seksuaalinen väkivalta seksuaalielinten pahoinpitelyä tai pakotettua yhdyntää ja kemiallinen väkivalta lääkkeiden väärinkäyttöä. Henkistä koskemattomuutta loukkaava psyykkinen väkivalta, jota voidaan kutsua myös henkiseksi väkivallaksi (Oranen 2012, 218), voi pitää sisällään esimerkiksi nöyryyttämistä tai pelottelua. Sosioekonomisella väkivallalla tarkoitetaan esimerkiksi rahan väärinkäyttöä ja rakenteellisella väkivallalla alistamista sekä hierarkkisia järjestelmiä. (Paavilainen & Pösö 2003, 16.)

Valitsin tähän tutkielmaan käytettäväksi lähisuhdeväkivallan käsitteen, koska se on ihmissuhteiden mukaan jaotelluista väkivallan alakäsitteistä laajin ja siihen sisältyy kaikki perheen sisällä ja lähipiirissä tapahtuva väkivalta. Koska tutkimukseni aiheena on vauvaperheissä tapahtuva väkivalta, olisi perheväkivallan käsitettä voinut myös käyttää. Perheväkivallan käsite on kuitenkin saanut osakseen paljon kritiikkiä siitä, miten se piilottaa väkivallan kohteen ja tekijän. Tämä kritiikki ulottuu ajoittain myös lähisuhdeväkivallan käsitteeseen (Oranen 2012, 218), mutta perheväkivallan tapauksessa kritiikin määrä on ollut runsaampaa ja se on liittynyt myös siihen, miten perheväkivallan käsite piilottaa lapset ja heidän lähes väistämättömän uhriasemansa perheessä tapahtuvissa väkivaltatilanteissa. (Paavilainen & Pösö 2003, 19.) Perheväkivallan käsitteen saama runsas kritiikki ja se, miten käsite piilottaa lasten kokemukset, muodostuivatkin tekijöiksi, jotka saivat minut valitsemaan tähän tutkielmaan lähisuhdeväkivallan käsitteen perheväkivallan sijasta.

Väkivallan seurauksena ihminen voi traumatisoitua, ja tästä syystä lähisuhdeväkivaltaa ja erityisesti sen seurauksia tarkasteltaessa on tärkeää määritellä myös trauman käsite. Eisen ja Goodmanin (1998) mukaan trauma syntyy sellaisissa tilanteissa, joissa ihminen itse tai hänen läheisensä on vaarassa kuolla tai vahingoittua vakavasti. Trauman syntymisessä on ominaista myös se, että ihminen ei kykene pakenemaan trauman aiheuttamista tilanteista eikä vaikuttamaan niiden kulkuun. Traumaattisissa tilanteissa ihminen kokeekin usein suurta avuttomuuden ja voimattomuuden tunnetta. Tämä voi johtaa siihen, että maailma alkaa näyttäytymään traumatisoituneelle ihmiselle arvaamattomana ja siten myös pelottavana. (Sinkkonen 2003, 157.)

2.2.1 Väkivallalle altistuminen

Väkivallalle altistumisella tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilö joutuu elämään väkivaltaisessa ympäristössä tai kokemaan lähisuhteissaan pelkoa väkivallasta. Väkivallalle altistumisesta puhuttaessa tarkoitetaan usein juuri tilanteita, joissa lapsi joutuu todistamaan vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välistä väkivaltaa tai elämään ilmapiirissä, jossa väkivalta ja sen uhka ovat läsnä (Bildjuschkin ym. 2020, 5.)

Väkivallalle altistumisen voisi rinnastaa melkein passiiviseen tupakointiin. Kuten passiivisessa tupakoinnissa sivullinen ihminen altistuu tupakansavulle ja siitä syntyville haitoille, joutuu väkivallalle altistuessaan ihminen samalla tavalla kärsimään sellaisista seurauksista, joita hän ei itse itselleen ole valinnut. Lähisuhdeväkivallan tapauksessa mitä pienemmästä lapsesta on kyse ja mitä läheisemmissä suhteissa väkivaltaa tapahtuu, sitä vaikeampaa väkivaltaa on päästä karkuun. Esimerkiksi perheen sisäisen väkivallan ja sen seurausten välttäminen voi olla lähes mahdotonta silloin, kun väkivallalle altistuva henkilö on riippuvainen joko väkivallan tekijästä tai uhrista selviytyäkseen. Tästä syystä väkivallan vaikutuksia lapsiin on tärkeää tuntea, jotta väkivaltatyöskentelyssä auttaminen ei rajoittuisi pelkästään väkivallan uhriin ja tekijään,

vaan apua osattaisiin antaa myös väkivallalle altistuneille ja sen seurauksena mahdollisista negatiivisista vaikutuksista kärsiville lapsille.

Väkivallalle altistumisesta puhuttaessa on mielestäni tärkeää nostaa esiin se, että väkivallalle altistumista tapahtuu lähisuhteiden lisäksi esimerkiksi median ja ympäristön kautta (Schechter & Willheim 2009, 198). Erityisesti älylaitteiden yleistyessä väkivaltainen sisältö on tullut helpommin saavutettavaksi. Esimerkiksi uutisissa kerrotaan lähes päivittäin sodista ja erilaisista väkivaltatapauksista, jolloin väkivallasta tulee osa ihmisten arkea, vaikka he eivät sitä itse kokisikaan. Tässä tutkielmassa jätän kuitenkin lähisuhteiden ulkopuolisen väkivallalle altistumisen tarkastelun ulkopuolelle, jotta tutkimuksesta saatavat tulokset liittyisivät mahdollisimman tarkasti lähisuhdeväkivaltaan.

3 TUTKIELMAN TOTEUTUS JA TIEDONHAUN KUVAAUS

Tutkielma toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on ikään kuin yleiskatsaus aiheeseen, eikä sen toteuttamiseen ole laadittu tarkkoja sääntöjä, esimerkiksi aineiston valintaa rajaavilla metodisilla säännöillä. Tämän seurauksena kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa käytetyt aineistot ovat usein myös verrattain laajoja. (Salminen 2011, 6.) Kuvaileva kirjallisuuskatsaus antaa siis katsauksen tekijälle verrattain vapaat kädet lähestyä tutkittavaa aihetta haluamallaan tavalla. Tästä syystä päätin valita juuri kuvailevan kirjallisuuskatsauksen kandidaatintutkielmani toteutustavaksi.

Kuten aiemmin nousi esiin, on vauvaperheissä tapahtuvaan lähisuhdeväkivaltaan liittyvä tutkimustieto vähäistä. Tämän lisäksi olemassa olevaan tietoon käsiksi pääseminen on ajoittain haastavaa monen, erityisesti kotimaisen, julkaisun ollessa 2000-luvun alkupuolelta, ja saatavilla ainoastaan fyysisenä versiona. Tutkimustiedon ollessa vähäistä, päätin etsiä tietoa verrattain laajasti ja käytin apunani niin kutsuttua lumipalloometodia, eli relevantin aineiston löytyessä etsin kyseisen aineiston lähdeluettelon sekä myös asiansanojen avulla muita sopivia lähteitä. Tällä tavoin löysin suurimman osan tarkasteluun valitsemistani aineistoista. Kandidaatintutkielmani tulososuuden 10 keskeisintä tutkimusaineistoa esittelen liitteessä 1 (Liite 1).

Hain tietoa suurimmaksi osaksi JYKDOK:n kautta, niin kotimaisista kuin kansainvälisistä artikkeleista sekä kotimaisista kirjoista. Tutkimustiedon vähyyden seurauksena aiheeseen liittyviä suomenkielisiä artikkeleita löytyi artikkelihaussa vain muutama, minkä seurauksena keskityin artikkeleissa etsimään tietoa englannin kielellä.

Alustavana tutkimustehtävänä oli selvittää vauvaperheissä tapahtuvan lähisuhdeväkivallan luonnetta ja sen seurauksia perheen elämään. Tiedonhaussa käyttämäni suomenkieliset hakusanat olivat lähisuhdeväkivalta, vauva, vauvaperhe sekä kaltoinkohtelu. Käytin hakulauseita muodostaessani ja tarkentaessani apuna operaattoreita AND ja OR sekä fraasimerkkejä ja katkaisumerkkiä. Etsiessäni aineistoja alustavaan tutkimustehtävään käytin esimerkiksi hakulauseita lähisuhdeväkivalta AND vauva OR vauvaperhe sekä lähisuhdeväkivalta AND seurau* AND perhe.

Tutkimustehtävän tarkentuessa lähisuhdeväkivallasta koko perheen tarkastelun sijaan vauvalle aiheutuviin vaikutuksiin, käytin esimerkiksi hakulauseita väkivalta AND vauva AND seurau* sekä kaltoinkohtelu AND vauva. Jälkimmäisellä hakulauseella tuloksia löytyi esimerkiksi "kirjat, lehdet, tietokannat"- hausta 9, joista "Lapsen kaltoinkohtelu" sekä "Vauvatyön käsikirja" olivat aiheeseen tarpeeksi läheisesti liittyviä, tieteellisen lähteen kriteerit täyttäviä, ja siten sopivia käytettäväksi aineistona.

Kansainvälistä aineistoa etsiessäni käytin pääasiassa suomenkielisille hakusanoille MOT-sanakirjasta löytämiäni englanninkielisiä vastineita, joita olivat intimate partner violence, domestic violence, maltreatment, baby ja infant sekä infancy. Näistä sanoista muodostin esimerkiksi hakulauseen "intimate partner violence" AND baby AND consequences, jolla löytyi kansainvälisten artikkeleiden hausta hieman yli 1800 vertaisarvioitua ja uudehkoa, viimeisen 5 vuoden aikana julkaistua artikkelia. Hakutulosten määrän ollessa korkea hyödynsin usein tulosten lajittelua relevanssin mukaan, jolloin minun ei tarvinnut käydä jokaista hakutulosta läpi, vaan yleensä ensimmäisten noin 50 tuloksen joukosta löytyi tutkielmaani sopivimmat aineistot.

4 LÄHISUHDEVÄKIVALTA VAUVAPERHEISSÄ

Tässä luvussa tarkastelen vauvaperheissä tapahtuvan lähisuhdeväkivallan yleisyyttä sekä niin vauvaan kohdistuvaa väkivaltaa kuin sille altistavia riskitekijöitäkin. Vauvaperheissä väkivaltaisen käytöksen laukaisevana tekijänä voi toimia uuteen alkuun liittyvä pelko, jolloin vanhempi saattaa alkaa kohtelemaan vauvaa ja kumppaniaan huonosti pyrkiessään suojautumaan vauva-arjen mukanaan tuomilta vahvoilta tunteilta (Törrönen 2015, 23–24). Vauvaperheissä väkivallan tapahtuessa usein siellä, missä lähisuhdeväkivalta yleensäkin, eli perheen kotona, tulee sen tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta vaikeaa. Tunnistamiseen liittyvän vaikeuden lisäksi vauvoihin kohdistuva kaltoinkohtelu voi jäädä helposti huomaamatta, koska vauvat eivät ole kykeneväisiä kertomaan kokemastaan väkivallasta. Tämän seurauksena väkivallan tekijän ollessa vauvan hoitaja ja tapahtumapaikkana perheen koti, voi vauvaan kohdistettu väkivalta jäädä huomaamatta pitkäksikin aikaa. (Henttonen 2020, 89.)

4.1 Väkivallan yleisyys

Suomalaisissa vauvaperheissä tapahtuvan vanhempien välisen lähisuhdeväkivallan yleisyyttä on tarkasteltu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen FinLapset-

kyselytutkimuksessa. Vuonna 2020 toteutetun vauvaperheiden hyvinvointia tarkastelevan kyselytutkimuksen mukaan viimeisen 12 kuukauden aikana vauvaperheissä synnyttäneistä vanhemmista 11 % ja toisista vanhemmista 14 % oli kokenut jotain parisuhdeväkivallan muodoista vähintään yhden kerran. Väkivallan muodoista vauvaperheissä eniten esiintyi henkistä väkivaltaa, eli esimerkiksi toisen haukkumista tai alistamista. Synnyttäneistä vanhemmista hieman alle 9 % ja toisista vanhemmista lähes 11 % oli kokenut parisuhteessa henkistä väkivaltaa viimeisen 12 kuukauden aikana. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Vuonna 2017 toteutetun, FinLapset- kyselytutkimusta edeltäneen Lasten terveys, hyvinvointi ja palvelut (LTH)- tutkimuksen pilottiversiossa tarkasteltiin vauvaperheiden hyvinvoinnin ohessa vauvoihin kohdistettua kaltoinkohtelua. Vauvoista 3 % oli kokenut kaltoinkohtelua, ja 7 % oli ollut tilanteessa, jossa joku vauvalle läheinen ihminen oli menettänyt malttinsa. LTH-tutkimuksessa tarkasteltiin myös edellä esitellyn FinLapset- tutkimuksen tavoin vauvan vanhempien kokemaa väkivaltaa. Vuonna 2017 kyselytutkimuksen pilottiversiossa jotain parisuhdeväkivallan muotoa oli kokenut synnyttäneistä vanhemmista 5 % ja toisista vanhemmista 6 %. (Klemetti, Vuorenmaa, Ikonen, Hedman, Ruuska, Kivimäki & Rajala 2018, 49.)

Edellä esiteltyjen tulosten perusteella vauvaperheissä esiintyvän, vanhempien välisen väkivallan voitaisiin sanoa yleistyneen vuosien 2017 ja 2020 välillä. Tällaista johtopäätöstä ei voida kuitenkaan tehdä, koska vuoden 2017 LTH-tutkimuksen pilottiversiossa kyselyyn vastanneiden määrä oli 750 vanhempaa (Klemetti ym. 2018, 4), kun taas FinLapset- kyselytutkimukseen vuonna 2020 vastanneiden määrä oli yli 14 800 (Klemetti, Vuorenmaa, Helakorpi 24.03.2021, 1). Vuoden 2020 tuloksista tekee paikkansapitävämpiä vastaajien suurempi määrä, minkä seurauksena tutkimusten tuloksia ei voida suoraan verrata toisiinsa. Tästä huolimatta FinLapset- kyselytutkimuksesta saatavat tilastotiedot ovat erittäin tärkeitä, koska ne tuovat kokonaisvaltaisesti esiin sekä väkivallan esiintymisen että yleisen hyvinvoinnin suomalaisissa vauvaperheissä.

Vauvoihin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan ollessa vanhempien välistä väkivaltaa vaikeampaa tunnistaa, on siihen liittyvä tilastotietokin vähäistä. Suomessa vauvoihin kohdistuvan väkivallan tilastot käsittelevätkin pääasiassa vain fyysisen väkivallan seurauksena sairaalahoitoon tuotujen sekä väkivallan seurauksena kuolleiden vauvojen määrää. Näiden sairaalahoitoon jonkin vamman seurauksena tuotujen vauvojen tapauksissa pahoinpitelyn on arvioitu olevan osallisena noin neljäsosassa tapauksista (Tupola ym. 2012, 100). Tämän lisäksi Salokorven, Sinikummun ja Serlon (2015) mukaan on arvioitu, että kaikista alle 2-vuotiaista lapsista vajaata kolmea prosenttia olisi ravisteltu ainakin kerran (Henttonen 2020, 89). Ravistelun aiheuttaman päävamman on kansainvälisissä tutkimuksissa todettu olevan usein alle 2-vuotiaiden väkivallasta aiheutuvan kuoleman taustalla (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano 2005, 79–80).

Vuosina 2003–2009 Suomessa väkivallan seurauksena kuolleiden vauvojen määrä oli 13 (Tupola ym. 2012, 100). Vuosina 2010–2018 surmattujen vauvojen määrä oli hieman korkeampi, surmattujen määrän ollessa 18 (Lehti 2020, 32). Vauvoihin kohdistuvaa pahoinpitelyä on suomalaisten tutkijoiden lisäksi tutkinut Christensen (1996), joka tanskalaisia vauvoja tarkastellessaan arvioi, että yhteensä 5 % tanskalaisista vauvoista oli kokenut kaltoinkohtelua (Törrönen 2003, 222). Näistä tilastotiedoista ei voida kuitenkaan vetää johtopäätöksiä vauvoihin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä, koska sairaaloissa väkivallan seurauksena syntyneet vammat eivät aina tule tilastoiduiksi, vanhempien usein kieltäessä pahoinpitelyn (Törrönen 2003, 222). Olemassa olevien tilastotietojen perusteella voidaan ainoastaan todeta, että vauvaperheissä tapahtuva lähisuhdeväkivalta on yleisemmin vanhempien välistä kuin vauvaan kohdistuvaa.

4.2 Vauva väkivallan uhrina

Vauvoihin kohdistetun kaltoinkohtelun muodoista yleisin on laiminlyönti, jolla tarkoitetaan toistuvaa vauvan perustarpeista ja hoidosta huolehtimatta jättämistä.

Esimerkiksi Hentilän ja kumppaneiden (2010) mukaan vauvaan kohdistuvaa väkivaltaa tapahtuukin usein juuri tavallisissa hoitotilanteissa, kuten esimerkiksi ruokailun tai pukemisen yhteydessä. (Henttonen 2020, 89–92.)

Hoitotyön tutkimussäätiön vuonna 2015 julkaisemassa hoitosuosituksessa lapsiin kohdistuvan väkivallan tekijän todetaan olevan useammin äiti kuin isä, joskin erojen vanhempien välillä on todettu tasaantuneen (Hoitosuositus 2015, 4). Törrönen (2015, 66) esittää samana vuonna julkaistussa kirjassaan, että lapsiin kohdistuvassa väkivallassa tekijöinä ovat yhtä usein äiti kuin isä, eli hänen mukaansa sukupuolten välistä eroa ei olisi ollenkaan. Äitien ja isien tekemän, lapsiin kohdistuvan väkivallan, voitaneen siis todeta olevan lähes yhtä yleistä. Täten vanhemman sukupuolen ei myöskään voida todeta olevan lapsen kohdistuvalle väkivallan käytölle altistava tekijä.

Pittman ja Buckley (2006) ovat todenneet äitien lapsiinsa kohdistamasta väkivallasta ja sen taustalla vaikuttavista syistä olevan enemmän tutkimustietoa kuin isien lapsiinsa kohdistamasta väkivallasta. Tähän suurimpana syynä on se, että äidit ovat usein aktiivisempia tutkimuksiin osallistujia kuin isät. (Korpilahti ym. 2019, 36.) Äitien vauvoihin kohdistamaa väkivaltaa tarkasteltaessa on todettu, että äitien vauvoihin kohdistamaan väkivaltaan liittyy usein tarve kontrolloida vauvaa. Väkivaltainen äiti saattaa esimerkiksi täyttää vauvan tarpeet, mutta tapa, jolla hän sen tekee, on vihamielinen. Vaihtoehtoisesti äiti saattaa jättää lapsen tarpeet täyttämättä ja näin laiminlyödä vauvan hoitoa. (Kalland 2003a, 208; Gerhardt 2008, 33.) Äitien kontrollinhalun lisäksi kontrollin menettämisen mukanaan tuoman avuttomuuden sietäminen niin vanhemmassa itsessään kuin hänen kumppanissaan voi Törrösen (2015, 159) mukaan olla tekijä, joka koettelee vanhempia vauvaa odottaessa ja vauvan kanssa eletäessä. Edellä esiteltyjen tekijöiden lisäksi Hentilän ja kumppaneiden (2010) mukaan vanhemmat ovat kertoneet väkivaltaisen käyttäytymisensä taustalla vaikuttavan syyn olevan usein vauvaperheen arkeen liittyvä väsymys (Henttonen 2020, 91–92).

Vauvoille erityisen vaarallista väkivaltaa on pään alueelle kohdistuva väkivalta, joka on usein seurausta vauvan ravistelusta. Maailman terveysjärjestön eli WHO:n (World Health Organization) raportissa todetaan enemmistön ravistelun uhreista olevan alle yhdeksän kuukauden ikäisiä vauvoja. Raportissa todetaan myös, että vauvan ravisteluun syyllistyneet ovat usein miehiä. Tämä ei tosin johdu siitä, että miehet ravistelisivat vauvoja enemmän, vaan miesten ravistelun ollessa usein rajumpaa, aiheuttaa se vauvoille useammin vammoja kuin naisten ravistelu. (Krug ym. 2005, 80.) WHO:n raportoimasta tilanteesta poiketen, Suomessa ravistellaan muihin maihin verrattuna pienempiä vauvoja. Esimerkiksi Salokorpi ja kumppanit (2015) ovat esittäneet, että Suomessa ravisteltujen vauvojen ikä on yleisimmin 3–4 kuukautta. (Korpilahti ym. 2019, 40.) Suomessa miesten ja naisten välisiä eroja ravistelun vakavuudessa ei ole tutkittu, mutta voitaneen ajatella, että tilanne on Suomessa pääosin sama kuin muualla maailmassa, eli miesten tekemä ravistelu on heidän keskimääräisen voimakkuutensa seurauksena vakavampaa ja aiheuttaa enemmän tunnistettavissa olevia vammoja.

Vauva-aikana tapahtuva kaltoinkohtelu ei välttämättä ole samanlaista koko vauva-aikaa, vaan ajan kuluessa kaltoinkohtelun kesto ja vakavuus voivat vaihdella sekä kaltoinkohtelun luonne muuttua (Hoitosuositus 2015, 6). Vauva-aikana tapahtuvan kaltoinkohtelun voidaan kuitenkin sen kestosta tai vakavuudesta riippumatta todeta olevan erityisen haitallista, koska vauva on kehitystasonsa seurauksena kykenemätön pääsemään väkivaltaa karkuun. Vauvana koetusta väkivallasta tekee poikkeuksellisen haitallista myös se, että vauva on usein riippuvainen väkivallan tekijästä selviytyäkseen (Söderholm & Politi 2012, 88), jolloin väkivallan tekijä voi olla vauvalle hämmentävällä tavalla samanaikaisesti sekä turvan että pelon lähde.

4.2.1 Vauvaan kohdistuvan väkivallan riskitekijät

Hoitotyön tutkimussäätiön vuonna 2015 julkaisemassa hoitosuosituksessa vauvaan kohdistetulle väkivallalle sekä kaltoinkohtelulle altistavat riskitekijät jaetaan vauvaan,

vanhempiin ja perhetilanteeseen liittyviin riskitekijöihin. Näiden väkivallan riskitekijöiden tunnistaminen on tärkeää, koska kuten esimerkiksi Holopainen ja Hakulinen (2019) sekä Flinck ja Paavilainen (2016) ovat todenneet, moninkertaistavat nämä riskitekijät samanaikaisesti esiintyessään lapsen pahoinpitelyn riskin (Korpilahti ym. 2019, 34; Henttonen 2020, 91). Tämän lisäksi riskitekijät tulisi tuntea, jotta väkivallalle alttiit vauvaperheet voidaan tunnistaa ja mahdolliseen väkivaltaan puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Hoitosuositus 2015, 11.)

Vauvaan liittyviä, väkivallalle altistavia riskitekijöitä ovat esimerkiksi raskauteen tai synnytykseen liittyvä komplikaatio, vauvan vammaisuus, itkuisuus ja ärsyttävyyys. Tässä tapauksessa ärsyttävyydellä voidaan tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lapsi nostaa hoitajan omat negatiiviset lapsuusmuistot pintaan. (Hoitosuositus 2015, 11.) Näiden lisäksi vauvan syöttämiseen liittyvien ongelmien ja vauvan mahdollisesta sairaudesta johtuvien huolien on todettu altistavan vanhemmat pitkittyneelle masennukselle, joka voi, kuten seuraavassa kappaleessa käy ilmi, olla vauvaan kohdistuvalle väkivallan käytölle altistava tekijä (Kalland 2003a, 216). Vauvaan liittyviä riskitekijöitä tarkasteltaessa voidaan huomata, että monet riskitekijöistä liittyvät siihen, että vauva on jollain tavalla poikennut odotuksista, joita vanhemmat tai laajemmin jopa yhteiskunta ovat vauvalle asettaneet. Odotuksista poikkeaminen ja siitä syntyvä erityistilanne voi siis olla väkivallan tai kaltoinkohtelun taustalla vaikuttava syy.

Vanhempiin liittyviin riskitekijöihin sisältyvät esimerkiksi päihteiden käyttö, emotionaalinen kypsymättömyys, nuoruus sekä mielenterveysongelmat. Näiden lisäksi vauvaan kohdistuvat epärealistiset odotukset ovat yksi vanhempiin liittyvä riskitekijä. (Hoitosuositus 2015, 11–12.) Mikäli vanhemman mielikuvat vauvasta ovat liian idealisoituja, saattaa tämä johtaa vanhempien osalta tarpeettomaan tunkeilevuuteen tai pettymykseen, jos vauva ei täytä hänelle asetettuja odotuksia (Törrönen 2015, 178). Kansainvälisissä tutkimuksissa myös yksinhuoltajuuden ja tukiverkkojen ulkopuolella olemisen on todettu olevan tekijöitä, jotka yhdistävät perheitä, joissa lapsi on vahingoittunut joko tarkoituksellisesti tai tapaturmaisesti (Crittenden 2003, 118).

Yhteenvetona vanhempiin liittyvien riskitekijöiden voitaneen todeta liittyvän siihen, että vanhemmat eivät ole syyistä tai toisesta olleet valmiita vanhemmuuteen.

Kansainvälisesti lapsia vahingoittuu eniten perheissä, jotka asuvat alueilla, joille on ominaista alhainen tulotaso ja joissa esiintyy väkivaltaisuutta sekä rikollisuutta. Lasten vahingoittumista on todettu esiintyvän myös enemmän perheissä, jotka muuttavat usein. (Crittenden 2003, 118.) Perhetilanteeseen liittyvät riskitekijät pitävät sisälleen edellä mainittujen lisäksi monilapsisuuden, huonon sosiaalisen tilanteen, perheen stressin tai kriisin sekä työttömyyden. Myös perheen aiempi lastensuojelutausta voi olla väkivallan riskitekijä. (Hoitosuositus 2015, 12.) Perhetilanteessa väkivallalle altistavia riskitekijöitä voidaan siis tiivistetysti todeta olevan huonolla asuinalueella asuminen, vauvaperheen vaikea elämäntilanne sekä lapsien runsas määrä.

Riskitekijöitä tarkasteltaessa on tärkeää nostaa esiin se, että yksittäisen riskitekijän läsnäolo vauvaperheessä ei kuitenkaan tarkoita, että kaltoinkohtelua automaattisesti tapahtuisi. Samoin riskitekijöiden puuttuminen ei myöskään tarkoita, etteikö perheessä voisi esiintyä väkivaltaa (Korpilahti ym. 2019, 35). Riskitekijät tuovat siis nimensä mukaisesti mahdolliselle väkivallalle altistavat tekijät esiin, mutta ne eivät itsessään kerro väkivallan esiintymisestä tai esiintymättömyydestä vauvaperheessä. Vaikka useatkaan samanaikaisesti ilmenevät riskitekijät eivät siis välttämättä kerro väkivallasta, on ne kuitenkin tärkeää osata tunnistaa. Monesti väkivallan taustalla voikin olla useita syitä, joiden tunnistaminen voi auttaa myös mahdollisen väkivallan tunnistamisessa. Yleisesti vauvaperheissä väkivallalle altistavia riskitekijöitä tarkasteltaessa voidaan todeta, että keskeisimpinä tekijöinä ovat vaikean elämäntilanteen lisäksi se, että vanhemmilla ei ole valmiuksia vanhempana toimimiseen. Tämä vanhempien valmistautumattomuus saattaa näyttäytyä vauvaan kohdistuvina epärealistisina odotuksina, joiden täyttäminen voi käytännössä olla mahdotonta keneltä tahansa vauvalta.

5 LÄHISUHDEVÄKIVALLAN JA SILLE ALTISTUMISEN VAIKUTUKSET

Tässä luvussa tarkastelen lähisuhdeväkivallan ja sille altistumisen vaikutuksia vauvan ja hoitajan väliseen suhteeseen sekä vauvaan. Tarkastellessani väkivallan vaikutuksia vauvaan jaan tarkasteluni niihin vaikutuksiin, joita vauvalle voi syntyä vauva-aikana sekä niihin, joita voi esiintyä vauva-ajan jälkeen.

5.1 Väkivallan vaikutukset vauvan ja hoitajan väliseen suhteeseen

Hoitajan ja vauvan välinen vuorovaikutus muuttuu vauvan kokiessa kaltoinkohtelua, ja tällä voi olla moninaisia vaikutuksia hoitajan ja vauvan väliseen suhteeseen. Kent, Laidlaw ja Brockington (1997) havaitsivat tutkimuksessaan, että jo raskausaikana sikiöön väkivaltaa kohdistaneiden äitien ja heidän lastensa suhteet pysyivät usein vielä synnytyksen jälkeenkin hyvin hankalina. Tutkimuksessa raskausaikana sikiöön kohdistettu väkivalta näyttäytyi usein vatsan lyömisenä tai syntymättömään lapseen negatiivisten tunteiden kohdistamisena. Jotta vauvoihin kohdistuvaa väkivaltaa voitaisiin estää, olisikin tärkeää kyetä tunnistamaan ne äidit, jotka käyttävät väkivaltaa

syntymätöntä lastaan kohtaan. (Glaser 2003, 111.) Raskaudenaikaisen, syntymättömään lapseen kohdistetun väkivallan lisäksi Chaffin ja muut (1996) ovat tutkimuksessaan löytäneet selvän yhteyden raskaudenaikaisen päihteiden käytön sekä lapsen riskin tulla laiminlyödyksi välillä (Kalland 2003a, 200).

Vauvan ja hoitajan välisen vuorovaikutuksen ennustettavuus on tärkeää vauvalle, koska vauvan mahdollisuus jäsentää todellisuus ymmärrettäväksi heikentyy silloin, kun hänen hoitajansa käytös ei ole ennakoitavissa. Vauvalle on siis tärkeää tietää, miten hoitajan tulee tietyissä tilanteissa reagoimaan. Mikäli hoitajan väkivaltainen käyttäytyminen ei ole ennustettavissa, joutuu vauva olemaan koko ajan ylivirittyneessä tilassa, joka voi johtaa vauvalla käytöksen ja tunteiden yliampuvuuteen. Tämä yliampuminen voi näyttäytyä esimerkiksi siten, että vauva käyttää tarpeettoman voimakkaita tunneilmaisuja tilanteeseen nähden.

Lapsuuden väkivaltakokemukset voivat altistaa ihmisiä käyttämään väkivaltaa aikuisuudessa (Crittenden 2003, 123). Näillä lapsuudenaikaisilla väkivaltakokemuksilla voi olla negatiivisia vaikutuksia myös hoitajan ja vauvan väliseen suhteeseen. Väkivaltaa itse kokeneelle hoitajalle esimerkiksi vauvan hoitamiseen liittyvä läheisyys saattaa tuntua uhkaavalta ja tilanteeseen liittyvät tunteet saattavat hämmentää hoitajaa, mikäli hän ei kykene hahmottamaan, että kyseiset tunteet johtuvat hänen itse kokemastaan väkivallasta. (Henttonen 2020, 93.) Myös Fraiberg, Adelson ja Shapiro (1975) ovat todenneet, että hoitajan itse kokemat väkivaltakokemukset voivat olla syynä sille, miksi hoitaja ei osaa vastata vauvan ahdistukseen sen vaatimalla tavalla. Ääritapauksissa, mikäli hoitaja on täysin kykenemätön tunnistamaan ja käsittelemään vauvan ahdistusta, saattaa hän huomaamattaan toimia tavalla, joka todellisuudessa lisää vauvan ahdistusta entisestään. (Schechter & Willheim 2009, 205–206.)

Mikäli vauvan hoitaminen aiheuttaa hoitajassa pelkoa ja ahdistusta, saattaa hoitaja yrittää helpottaa omaa oloaan ”unohtamalla” vauvan. Vauva saattaa siis esimerkiksi viettää suuren osan päivästä yksin omassa sängyssään, hänelle osoitetun hoidon ja

huomion ollessa hyvin vähäistä. Vaikka tällainen kohtelu onkin verrattain harvinaista, on siitä vauvalle ja hänen kehitykselleen syntyvät haitat kuitenkin niin laajoja, että on ensiarvoisen tärkeää kyetä tunnistamaan, mikäli tällaista kaltoinkohtelua tapahtuu. (Törrönen 2015, 178.) Käsittelen tätä vauvan ”unohtumista” ja siitä seuraavia haittoja lisää luvussa 5.3. käsitellessäni väkivallan vaikutuksia vauvaan vauva-aikana.

Jopa alle 8 kuukauden ikäiset vauvat kykenevät aistimaan hoitajan kokeman pelon, jolloin hoitajan kokema väkivalta voi aiheuttaa vauvassa ahdistusta. Tämän lisäksi jo 8–10 kuukauden ikäiset vauvat pystyvät aistimaan muiden ympärillään olevien ihmisten kokeman pelon, jolloin muiden kokema pelko voi saada myös vauvan pelkäämään. Vauvan turvallisuudentunteen ollessa sidoksissa hoitajaan ja siten myös vauvan ja hoitajan väliseen suhteeseen, on hoitajan rooli vauvan rauhoittajana keskeinen. (Schechter & Willheim 2009, 203–205.) Niissä vauvaperheissä, joissa väkivalta on kuitenkin läsnä, ei hoitajan rooli rauhoittajana välttämättä toteudu ollenkaan. Mikäli vauvan hoitaja on rauhoittajan sijaan se, joka kohdistaa väkivaltaa vauvaa kohtaan, muodostuu vauvan ja hänen hoitajansa välisestä hoivasuhteesta itsessään väkivallan riskin lähde (Glaser 2003, 110.)

5.2 Väkivallan vaikutukset vauvaan

5.2.1 Vauva-aikana

Fantuzzon, Boruchin, Beriaman ja Atkinsin (1997) kansainvälisen tutkimuksen mukaan 0–5-vuotiaat lapset altistuvat lähisuhteissa väkivallalle vanhempia lapsia useammin (Ippen 2009, 109). Tämä sama ikäryhmä myös kärsii eniten väkivallalle altistumisesta, sen vaikuttaessa negatiivisesti heidän kehittyviin aivoihinsa. Näitä negatiivisia

vaikutuksia voivat olla esimerkiksi puheen ja kielen kehityksen vaikeudet sekä vääristyneet käsitykset vuorovaikutuksesta. (Schechter & Willheim 2009, 202.)

Vauvat kommunikoivat kehonkielellä, ilmeillä ja eleillä. Väkivalta tai sille altistuminen vaikuttaa vauvan tapaan kommunikoida siten, että vauva, jota on kaltoinkohdeltu tai jonka tarpeet on jätetty tyydyttämättä useampia kertoja, saattaa olla hiljainen, välttää katsekontaktia tai hymyillä vain vähän ja lyhyitä aikoja kerrallaan. Pelon ja stressin keskellä eläminen voi johtaa myös siihen, että vauvan kuva niin todellisuudesta kuin hänestä itsestään vääristyy. Kuten aiemminkin nousi esiin, on myös vauvan kaltoinkohtelua tunnistettaessa tärkeää muistaa, että mikään yksittäinen tekijä, tai esimerkiksi vauvan tapa reagoida asioihin ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita, että väkivaltaa tapahtuisi perheessä. Vauvan viestintää on tästä huolimatta kuitenkin erittäin tärkeää tulkita, jotta vauva ei pahimmassa tapauksessa tottuisi väkivaltaan ja lopettaisi viestintää kokonaan, jolloin sellaisen väkivallan, josta ei jää selkeitä fyysisiä merkkejä, tunnistamisesta tulisi äärimmäisen vaikeaa. (Henttonen 2020, 93–95.)

Mikäli vanhemmat tai vauvan hoitajat ”unohtavat” vauvan ja jättävät hänet yksin, voi vauva alkaa hiljalleen sopeutumaan tähän tilanteeseen, esimerkiksi nukkumalla suurimman osan vuorokaudesta. Mikäli vauva kuitenkin jätetään yksin toistuvasti, eikä hänelle ole käytännössä ollenkaan tarjolla hoivaa ja syliä, voi vauva lopulta luovuttaa. Tämä vauvan luovuttaminen voi näyttäytyä ulospäin vauvan ”helppoutena” ja ”kiltteytenä”, mutta todellisuudessa tällainen vauva on vakavasti kaltoinkohdeltu ja hänen kehityksensä on vaarantunut. (Törrönen 2015, 178; Hautamäki 2012, 49.) Vauvaan kohdistunut väkivalta voi tulla esiin myös tilanteissa, joissa vauva joutuu olemaan väkivaltaisen ihmisen lähellä. Pelottavan henkilön läheisyydessä vauvan keho saattaa olla jäykkä, vauva voi pulautella tai hänelle voi tulla hikka. Näiden lisäksi vauvan kielen esiin työntyminen voi olla merkki väkivaltaisen henkilön läsnäolosta. (Kauppi 2012, 127.)

Luvussa 4.2.1 esiteltyt vauvaan kohdistuvan väkivallan riskitekijät lisäävät esimerkiksi Salokorven ja hänen kollegoidensa (2015) mukaan riskiä myös vauvan ravistelulle (Korpilahti ym. 2019, 34). Ravistelu voi aiheuttaa vauvalle aivovamman, jonka seurauksena ravistelun vakavuudesta riippuen vauvalle voi aiheutua esimerkiksi kehitysvamma, epilepsia tai käyttäytymisongelmia. Suomessa näitä pienille lapsille ravistelemalla aiheutettuja vakavia aivovammoja todetaan vuosittain noin kymmenen. Vauvoihin kohdistuneiden ravisteluiden määrä voi kuitenkin olla todellisuudessa paljon korkeampi, koska lievästä ravistelusta vauvalle ei välttämättä synny sellaisia oireita, jotka voitaisiin tunnistaa ravistelusta johtuviksi. (Korpilahti ym. 2019, 40.)

Vauva-aikana koetut väkivaltakokemukset voivat traumatisoida vauvan varsinkin silloin, kun kokemukset ovat vakavia sekä toistuvia. Törrönen (2015, 155) ja Gerhardt (2008, 58) ovat todenneet, että vauva harvoin traumatisoituu yksittäisistä haitallisista tapahtumista, vaan traumatisoitumiseen vaaditaan usein, että hoitaja ohittaa vauvan jatkuvasti tämän tarpeissaan ja kehitysvaiheissaan. Erityisesti kokemus väkivallalle altistumisesta on vauvalle traumaattinen, koska se vaikuttaa vauvan turvallisuuden tunteeseen (Paavilainen & Pösö 2003, 14). Vauvoilla väkivallasta seurannut traumatisoituminen johtuukin usein juuri siitä, että heidän turvallisuudentunteensa on joko itseän tai hoitajaan kohdistuneen väkivallan seurauksena järkkynyt (Schechter & Willheim 2009, 205). Vauvan hoitajalla on kuitenkin mahdollisuus vaikuttaa positiivisesti vauvan mahdolliseen traumatisoitumiseen, jos hän kykenee vastaamaan vauvan tarpeisiin ja luomaan vauvalle turvallisuudentunteen väkivaltatilanteen jälkeen (Schechter & Willheim 2009, 207–208).

Vauva-aikana tapahtuvaan traumatisoitumiseen liittyen Perry tutkimusryhmineen (1995) on todennut, että väkivallalle sekä laiminlyönnille altistuneilla, ja sen seurauksena traumatisoituneilla hyvin pienillä lapsilla voi väkivaltatilanteissa esiintyä dissosiaatiota. Dissosiaatiolla tarkoitetaan sitä, että lapsi kiinnittää huomionsa pois väkivaltatilanteesta ja hänestä tulee ikään kuin välinpitämätön väkivallan suhteen. Normaalisti pelottavaan tilanteeseen joutuessaan lapsen syke nousee ja hän saattaa

ahdistua, mutta dissosiaatioon ”turvautuvilla” lapsilla tätä ei ilmene, vaan heidän sydämen sykkeensä hidastuu. Kliinisesti näiden lasten voidaan kuvata siis olevan hetkellisesti tyhjän tarkkaamattomuuden tilassa. (Glaser 2003, 105–106.) Dissosiaation lisäksi vauvassa voi esiintyä passiivisuutta, mikäli hänellä ei ole turvallista aikuista, kenen kanssa tutkia maailmaa (Kalland 2003a, 204; Gerhardt 2008, 36–38 ja 140). Totuudessaan väkivaltaan ja siihen, että se on ”normaali” osa perheen arkea saattaa vauva siis lakata kiinnittämästä väkivaltaan huomiota, ja muuttua välinpitämättömäksi sen suhteen.

5.2.2 Vauva-ajan jälkeen

Jo hieman alle 1-vuotiaat lapset kykenevät muistamaan joitain kokemiaan tapahtumia. Vauvan ensimmäisen elinvuoden lähestyessä loppuaan vauva onkin jo niin kehittynyt, että hän osaa alkaa esimerkiksi mukautumaan hoitajansa toiveisiin ja tietoisesti rajoittamaan kiellettyä käyttäytymistä (Emde & Robinson 2003, 260). Tästä huolimatta vasta toisen elinvuoden loppua kohden lapsen pitkäaikaisen muistin voidaan todeta olevan niin kehittynyt, että toistuvat muistot, kuten väkivallan kokeminen jäävät lapsen mieleen. (Schechter & Willheim 2009, 204.) Tämä voi olla osittain syynä sille, miksi vauva-aikana koetun väkivallan pitkäkestoista vaikutuksista on olemassa verrattain vähän tutkimustietoa. Alla esittelen niitä vaikutuksia, joita väkivallalla on tähän mennessä todettu olevan vauvoihin heidän ensimmäisen elinvuotensa jälkeen.

Vauva-aikana tapahtuvan, vakavan ja pitkäkestoisen väkivallan kokemisen tai sille altistumisen on todettu vaikuttavan haitallisesti vauvan keskushermoston kehittymiseen. Esimerkiksi noin kymmenen kuukauden iässä koetut väkivaltakokemukset voivat aiheuttaa vauvalle oikean aivopuoliskon kehityshäiriön, joka näyttäytyy vauva-ajan jälkeen lapsen vaikeutena ymmärtää erityisesti ei-kielellistä vuorovaikutusta. Tämä voi johtaa siihen, että vauvoina kaltoinkohdelluilla ihmisillä on myöhemmin elämässään vaikeuksia tulkita toisten ihmisten kasvoniilmeitä oikein, mikä voi johtaa

esimerkiksi väärinymmärryksiin ja tarpeettoman hyökkäävästi käyttäytymiseen. (Sinkkonen 2004, 81–82; Gerhardt 2008, 81.)

Väkivallan seurauksena vauvan turvallisuuden tunne lähes poikkeuksetta järkkyy. Turvallisuuden tunteen järkkyyessä vauvalle voi tulla esimerkiksi tunteiden säätelyn ongelmia, jotka voivat olla osatekijöinä vauva-ajan jälkeen esiintyviin itsetunto-ongelmiin tai persoonallisuuden kehityksen häiriöihin. (Sinkkonen 2004, 82.) Vauvana koetusta turvattomuuden tunteesta aiheutuvan kortisolin nousun on todettu altistavan myös syömishäiriölle (Gerhardt 2008, 127) sekä lapsuus- että aikuisiässä masennukselle (Kalland 2003b, 199; Gerhardt 2008, 137; Pihko 2012, 161). Mikäli vauva joutuu koko vauva-ajan elämään turvattomassa ympäristössä väkivaltaisen hoitajan kanssa, kenen käyttäytymistä hän ei pysty ennakoimaan, tulee hänen lapsuuden käyttöksensä olemaan todennäköisesti myös vaikeasti ennakoitavissa. Vaikeasti ennakoitavissa oleva käytös voi siis siirtyä eteenpäin hoitajalta lapselle. (Kalland 2003a, 212–213.)

Henttosen (2020) mukaan haitallisten lapsuudenaikaisten kokemusten (Adverse Childhood Experiences) keskellä eläminen on todettu kehon stressitasoja nostavaksi tekijäksi, joka voi johtaa aikuisena sairastumiseen esimerkiksi sydän- ja verisuonitauteihin, diabetekseen tai syöpään. Lapsuudessa koetut, haitalliset kokemukset voivat myös nostaa riskiä tapaturmiin ja itsemurhaan. (Henttonen 2020, 94.) Edellä mainittujen lisäksi esimerkiksi Hakulinen (2019) on todennut, että väkivallan uhriksi tai tekijäksi päättymisen todennäköisyyttä nostaa huomattavasti lapsuudessa koettu pitkäaikainen turvattomuus (Korpilahti ym. 2019, 31).

Kaltoinkohtelun ja väkivallalle altistumisen vaikutuksia tarkasteltaessa on tärkeää huomioida se, että samanlaiset tai toisiaan muistuttavat kokemukset voivat vaikuttaa yksilöihin erilaisilla tavoilla (Schechter & Willheim 2009, 201). Vaikka kaltoinkohtelulla ja väkivallalle altistumisella voidaankin yleisesti todeta olevan laajoja, negatiivisia vaikutuksia vauvan elämään, eivät kaikki kaltoinkohdellut vauvat kuitenkaan kärsi näistä seurauksista. Tällaisten vauvojen kohdalla voidaan käyttää resilienssin

käsitettä, jolla tarkoitetaan yksilön kykyä kehittyä normaalisti kaltoinkohtelusta huolimatta. Kun kyseessä on vauva, voi hänen resilienssiään parantaa se, jos hänen elämässään on ainakin yksi luotettava ja turvallinen aikuinen, jolloin vauva voi edes yhdessä ihmissuhteessa tuntea olevansa turvassa. Joidenkin vauvojen resilienssiä ja siten kaltoinkohtelun sekä väkivallalle altistumisen seurauksista selviytymistä parantaa se, että vauvat osaavat ikään kuin ohittaa negatiiviset asiat kasvuympäristössään ja keskittyä niihin positiivisiin asioihin, joita kasvuympäristö tarjoaa. (Sinkkonen 2004, 82.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut vauvaperheissä tapahtuvaa lähisuhdeväkivaltaa sekä väkivallan ja sille altistumisen vaikutuksia vauvaan. Tutkimuskysymykseni tarkoituksena oli paikallistaa, millaista vauvaperheissä tapahtuva lähisuhdeväkivalta on ja millaisia seurauksia sen kokemisella ja sille altistumisella voi olla vauvaan.

Parisuhdeväkivaltaa oli vuonna 2020 kokenut 11 % synnyttäneistä vanhemmista ja 14 % toisista vanhemmista. Lähisuhdeväkivallan voitaisiin siis sanoa koskettavan noin joka kymmenettä vauvaperhettä. Tästä huolimatta lähisuhdeväkivaltaa on tutkittu vauvaperheissä hyvin vähän, ja olemassa oleva vähäinen tutkimus keskittyy pääasiassa väkivallasta syntyviin seurauksiin. Vauvaperheissä tapahtuva lähisuhdeväkivalta on myös haastavaa tunnistaa, koska vauva on kykenemätön kommunikoimaan kokemastaan väkivallasta sanallisesti, jolloin ainoa tapa tunnistaa tapahtunut väkivalta on fyysisten vammojen tai vauvan hoitajan kertomusten perusteella. Väkivallan ollessa aiheena herkkä, ei siitä kertominen avoimesti ole usein kuitenkaan helppoa. Tämä voi johtaa siihen, että väkivalta jää perheen kodin seinien sisälle, eikä siihen päästä puuttumaan.

Vauvoihin kohdistuva kaltoinkohtelu on saatujen tulosten perusteella verrattain harvinaista. Mutta kuten on noussut esiin, vaikuttaa vauvaan negatiivisesti myös muiden perheenjäsenten välinen väkivalta. Vauvan ei siis itse tarvitse olla väkivallan uhrina,

jotta väkivallasta voisi syntyä negatiivisia seurauksia. Tulosten perusteella vauva-aikana keskeisimmät väkivallan ja sille altistumisen negatiiviset vaikutukset liittyvät fyysisten vammojen, kuten ravistelusta aiheutuneen päävamman lisäksi viivästymiin vauvan kehityksessä, vauvan traumatisoitumiseen sekä siihen, että tarpeeksi kauan väkivaltaa kokiessaan tai sille altistuessaan vauva voi lopettaa kommunikoinnin ja luovuttaa. Vauva-ajan jälkeen vaikutukset liittyvät kortisolin nousun seurauksena nousseeseen riskiin sairastua esimerkiksi masennukseen tai syömishäiriöön. Vauva-aikana koettu väkivalta nostaa myös ihmisen todennäköisyyttä joutua tulevaisuudessa väkivallan tekijäksi tai uhriksi.

Yhteenvedon voitaneen todeta, että vauvaperheissä tapahtuvan väkivallan tunnistaminen on keskeisessä osassa pyrittäessä ehkäisemään sekä väkivaltaa että siitä aiheutuvia negatiivisia vaikutuksia. Vauvaperheisiin liittyvää tutkimusta tulisi lisätä, jotta vauvaperheelle ominaiset, väkivaltaan altistavat tekijät voitaisiin tunnistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Vauva-ajan ollessa lapsen kehityksen kannalta keskeistä aikaa, on silloin tapahtuneella väkivallalla mahdollisuus vaikuttaa negatiivisesti vauvan elämään pitkälläkin aikavälillä.

Tutkielmaa tehdessäni kiinnitin huomion edellä mainittuun väkivallan tekijäksi tai uhriksi joutumisen todennäköisyyden nousuun vauvana koetun väkivallan seurauksena. Mielenkiintoisena pidin myös sitä, miten vanhempien omat lapsuuden väkivaltakokemukset voivat altistaa heidät käyttämään väkivaltaa omaa vauvaansa kohtaan. Jäinkin pohtimaan sitä, kuinka vauvaperheissä tapahtuvan lähisuhdeväkivallan tutkiminen ylisukupolvisuuden näkökulmasta voisi mahdollisesti tuoda lisää ymmärrystä erityisesti väkivallalle alttiiden perheiden tunnistamiseen. Kuten vaikeasti ennakoitavan käytöksen onkin jo todettu siirtyvän hoitajalta vauvalle, voisi myös laajemmalti väkivallan sukupolvelta toiselle siirtyminen olla mahdollista. Tulevaisuudessa olisikin siis ensiarvoisen tärkeää pyrkiä entistä paremmin tunnistamaan ne vauvaperheet, jotka ovat alttiita väkivallalle sekä ne syyt, jotka johtavat väkivaltaan. Näin vauvaperheissä tapahtuvaa väkivaltaa voitaisiin myös mahdollisesti ehkäistä paremmin.

Kuten johdannossa toin esiin, oli tutkielman tekemisen motiivinani haastaa ajatus ”vauvakuplasta” alati turvallisena paikkana. Tutkielmasta saadut tulokset toivatkin esiin sen, että vaikka väkivaltaisten vauvaperheiden määrä on alhainen, eivät vauvaperheet ole immuuneita väkivallalle. Tulosten perusteella voidaan siis todeta, että sekä niin kutsuttu vauvakupla että vauvaperhe laajemminkin voivat olla myös turvattomia paikkoja.

Tiedostan ne rajoitteet, jotka ovat ohjailleet tämän tutkimuksen tekemistä. Koska tutkielma toteutettiin kirjallisuuskatsauksena, ei tutkielmassa voitu tarkastella niitä tekijöitä, joista aiempaa tutkimustietoa ei ollut saatavilla. Kandidaatintutkielman laajuus ohjaili myös rajausta, jolloin esimerkiksi väkivallan vaikutusten tarkastelu muihin vauvaperheen jäseniin kuin vauvaan jouduttiin jättämään tutkielman ulkopuolelle. Tulevaisuudessa vauvaperheissä tapahtuvaa väkivaltaa paremmin ymmärtääkseen olisikin mielestäni mielekästä tarkastella väkivallan vaikutuksia vauvan lisäksi muihin perheenjäseniin. Tämän lisäksi esimerkiksi eri perhetyyppien, kuten uusperheiden tai adoptioperheiden, näkökulmista aiheen tarkastelu voisi mahdollisesti tuoda ilmi uusia tekijöitä, jotka altistavat väkivallalle tai siitä syntyville seurauksille.

Edellä mainittujen lisäksi olisi tulevaisuudessa mielestäni tärkeää lisätä tietoisuutta vauvaperheissä tapahtuvasta väkivallasta ja sen vaikutuksista, jotta mahdollisesti väkivaltaa käyttävät vauvojen hoitajat voisivat muuttaa toimintaansa ja siten mahdollisesti vähentää vauvalle väkivallasta aiheutuvia seurauksia. Vauvan ollessa pieni ja hänen muistinsa rajallinen, voitaneen aikaisella väkivaltaiseen käyttäytymiseen puuttumisella parhaimmillaan vähentää tai jopa poistaa väkivallasta aiheutuvia negatiivisia seurauksia. Myös väkivallasta aiheutuvien vaikutusten yksilöllisyyden esiin tuominen voisi mahdollisesti toimia vauvojen hoitajia motivoivana tekijänä, joka kannustaisi hoitajia antamaan vauvalle mahdollisuuden uuteen, väkivallattomaan lapsuuteen.

LÄHTEET

- Bildjuschkin, K., Ewalds, H., Hietamäki, J., Kettunen, H., Koivula, T., Mäkelä, J., Nipuli, S., October, M., Peltonen, J & Siukola, R. 2020. Väki­valtakäsitteiden sanasto. Työpä­peri 1/2020. Saatavilla: [Väki­valtakäsitteiden sanasto \(julkari.fi\)](http://Vakivaltakäsitteiden_sanasto_julkari.fi), luettu 3.10.2022.
- Crittenden, P. M. 2003. Vaarallinen käyttäytyminen ja vaaralliset ympäristöt: 35 vuotta tutkimusta pahoinpitelyn vaikutuksista lapsen kehitykseen. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. WSOY, 115-145.
- Emde, R. N. & Robinson, J. 2003. Varhaisen intervention teoreettisia suuntaviivoja: kehitypsykoanalyttinen näkökulma. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. WSOY, 250-282.
- Glaser, D. 2003. Lasten pahoinpitelyn ja laiminlyönnin vaikutukset aivoihin – kirjallisuuskatsaus. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) 2003. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. WSOY, 67-114.
- Hakulinen, T., Säävälä, M., Korpilahti, U., Muukkonen, T., Koulu, S., Nikupeteri, A. & Riihonen, R. 2019. Fyysinen väkivalta. Teoksessa Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., Jokela, S., Nummi, V. M. & Lillsunde, P. (toim.) Väki­vallaton lapsuus: Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väki­vallan ehkäisystä 2020–2025. 2. painos. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. Sosiaali- ja terveysministeriö, 197-212.
- Hautamäki, A. 2012. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Sanoma Pro Oy: Helsinki, 29-69.
- Häggman-Laitila, A., Lyyra, V. & Ketomäki, T. 2003. Vauvaperheen ennaltaehkäisevä ja varhainen tuki: Kokemuksia Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lapsiperhe­projektista. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. WSOY, 380-400.
- Ippen, C. M. G. 2009. The Sociocultural Context of Infant Mental Health: Toward Contextually Congruent Interventions. Teoksessa Zeanah, C. H. Handbook of infant mental health. 3. painos. Guilford Press, 104-119.
- Kalland, M. 2003a. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. WSOY, 198-233.

- Kalland, M. 2003b. Vauvan sairaus tai vamma varhaisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. WSOY, 191-203.
- Kauppi, A. 2012. Sisäiset mustelmat: pahoinpitelyn psyykkiset vaikutukset. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Duodecim, 125-130.
- Klemetti, R., Vuorenmaa, M., Ikonen, R., Hedman, L., Ruuska, T., Kivimäki, H. & Rajala, R. 2018. Mitä vauvaperheille kuuluu? LTH-tutkimuksen 3-4-kuukautisten vauvojen ja heidän perheidensä pilottitutkimuksen peruseräraportti. Työpaperi 18/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: [THL Word Template \(julkari.fi\)](#), luettu 16.12.2022.
- Klemetti, R., Vuorenmaa, M. & Helakorpi, S. 24.03.2021. Vauvaperheiden hyvinvointi - FinLapset-kyselytutkimus 2020 : Koronaepidemia on heikentänyt vauvaperheiden jaksamista - tyytyväisyys perhe-elämään silti suurta. THL-Tilastoraportti 6/2021. Saatavilla: [Vauvaperheiden hyvinvointi - FinLapset-kyselytutkimus 2020 : Koronaepidemia on heikentänyt vauvaperheiden jaksamista - tyytyväisyys perhe-elämään silti suurta \(julkari.fi\)](#), luettu 16.10.2022.
- Korpilahti, U., Hakulinen, T., Tupola, S., Kettunen, H., Lillsunde, P. & Aronen, E. 2019. Lapsiin kohdistuva väkivalta - suojaavat tekijät, riskitekijät ja seuraukset. Teoksessa Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., Jokela, S., Nummi, V. M. & Lillsunde, P. (toim.) Väkipallaton lapsuus: Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020-2025. 2. painos. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. Sosiaali- ja terveysministeriö, 28-49.
- Lehti, M. 2020. Henkirikoskatsaus 2020. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Katsauksia 41/2020. Helsingin yliopisto. Saatavilla: [Henkirikoskatsaus 2020 \(helsinki.fi\)](#), luettu 16.12.2022.
- Oranen, M. 2012. Lapsi ja perheväkivalta. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Duodecim, 217-238.
- Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lasten kokema perheväkivalta käsitteinä ja ilmiönä. Teoksessa Paavilainen, E. & Pösö, T. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. WSOY, 13-42.
- Pihko, H. 2012. Kaltoinkohtelun vaikutus kehittyviin aivoihin. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Duodecim, 161-167.

- Punamäki, R-L. 2003. Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen yhteys. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. WSOY, 174-197.
- Rosenblum, K. L., Dayton, C. J. & Muzik, M. 2009. Infant Social and Emotional Development: Emerging Competence in a Relational Context. Teoksessa Zeanah, C. H. Handbook of infant mental health. 3. painos. Guilford Press, 80-103.
- Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus?: Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto. Saatavilla: [Microsoft Word - Opetusjulk. 62, lopull. \(uwasa.fi\)](http://www.uwasa.fi), luettu 15.10.2022.
- Salo, S. 2002. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon: Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. WSOY, 44-77.
- Schechter, D. S. & Willheim, E. 2009. The Effects of Violent Experiences on Infants and Young Children. Teoksessa Zeanah, C. H. Handbook of infant mental health. 3. painos. Guilford Press, 197-213.
- Schmitt, F. 2002. Riittävän hyvä vanhemmuus. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon: Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. WSOY, 298-326
- Sinkkonen, J. 2003. Kiintymyssuhteen häiriöiden yhteydet psykopatologiaan. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. WSOY, 146-173.
- Sinkkonen, J. 2004. Lapsen emotionaalinen kaltoinkohtelu. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Duodecim, 75-86.
- Slade, A., Cohen, L. J., Sadler, L. S. & Miller, M. 2009. The Psychology and Psychopathology of Pregnancy: Reorganization and Transformation. Teoksessa Zeanah, C. H. Handbook of infant mental health. 3. painos. Guilford Press, 22-39.
- Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. 2012. Lapsen kaltoinkohtelu - ihmisoikeuskysymys ja kansanterveysongelma. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Duodecim, 14-21.
- Söderholm, A. & Politi, J. 2012. Lapsen laiminlyönti. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Duodecim, 76-98.
- Tapio, N., Seppänen, P., Hyppönen, T., Janhunen, T., Prusila, L., Salo, S., Toivanen, R. & Vilén, M. 2010. Parisuhde ja vanhemmuus. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P.,

- Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä: Menetelmiä perhetyöhön. Kirjapaja: Helsinki, 101-167.
- Tenhunen, T., Andell, M., Ylenius-Lehtonen, M. & Lajunen, K. 2019. Turvaa turvataidoilla. Teoksessa Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., Jokela, S., Nummi, V. M. & Lillsunde, P. (toim.) Väkivallaton lapsuus: Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. 2. painos. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. Sosiaali- ja terveysministeriö, 152-166.
- Tupola, S., Kivitiie-Kallio, S., Kallio, P. & Söderholm, A. 2012. Lapsen fyysinen pahoinpitely. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitiie-Kallio, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Duodecim, 99-110.
- Törrönen, H. 2003. Tappakaa ja virtaan heittäkää kaikki kolmevuotiaat ja sitä nuoremmat poikalapset! Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. WSOY, 220-236.
- Vilén, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S. & Tapio, N. 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä: Menetelmiä perhetyöhön. Kirjapaja: Helsinki, 9-59.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimusaineisto

Gerhardt, S. 2008. Rakkaus ratkaisee: Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys aivojen kehittymiselle. Edita: Helsinki.

Henttonen, T. 2020. Vauvan hätä on nähtävä – tunnista vauvan kaltoinkohtelu. Teoksessa Henttonen, T., Sellergren, H. & Ruottinen, T. (toim.) Vauvatyö: Vauvatyötä haastavissa perhetilanteissa: käsikirja. Ensi- ja turvakotien liitto, 89-97. Saatavilla: [Vauvatyön käsikirja. Vauvatyötä haastavissa perhetilanteissa by Ensi- ja turvakotien liitto - Issuu](#), luettu 11.10.2022.

Hoitosuositus. 2015. Lasten kaltoinkohtelun tunnistamisen tehokkaat menetelmät sosiaali- ja terveydenhuollossa. Hotus-hoitosuositus. Päivitys julkaistu 13.11.2015. Helsinki: Hotus, Hoitotyön tutkimussäätiö. Saatavilla: [Hoitotyön tutkimussäätiö | 13.11.2015 \(hotus.fi\)](#), luettu 11.10.2022.

Krug, E.G., Dahlberg, L.L., Mercy, J.A., Zwi, A.B. & Lozano, R. 2005. Väkipalvta ja terveys maailmassa: WHO:n raportti. Lääkärin sosiaalinen vastuu: Terveiden edistämisen keskus. Gummerus Kirjapaino, Jyväskylä. Saatavilla: [WHO-raportti2vers \(thl.fi\)](#), luettu 10.10.2022.

Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., Jokela, S., Nummi, V. M. & Lillsunde, P. (toim.) 2019. Väkipalvaton lapsuus: Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkipalvaton ehkäisystä 2020–2025. 2. painos. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. Sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavilla: [Väkipalvaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkipalvaton ehkäisystä 2020–2025 \(valtioneuvosto.fi\)](#), luettu 11.10.2022.

Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) 2003. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. WSOY.

Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. 2. painos. Duodecim.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 04.03.2021. Finlapset -kyselytutkimus 2020, vauvaperheiden hyvinvointi. Sähköinen tulospalvelu. Saatavilla: [Perustulokset, vauvaperheiden vanhemmat - FinLapset-kyselytutkimus 2020 - THL kuutio- ja tiivistekäyttöliittymä](#), luettu 16.10.2022.

Törrönen, H. 2015. Vauvan kanssa vanhemmiksi: Selviytymisen ja ilon kirja. Kirjapaja.

Zeanah, C. H. 2009. Handbook of infant mental health. 3. painos. Guilford Press.